

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

245 ק"מ 090 פקט 081 שנה ו' תשס"ו
לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,
ניתן לקבל את העלון במייל etayba1@gmail.com

הנושא: מדוע אין האדם קץ באכילת הלחם?

מצוות השם, אפילו העקב צריך לשמוע ולהרגיש, קול ה' צריך לחדור ולפעפע בכל שיעור קומתו, מרום עליית המוחין עד לדרגה התחתונה ביותר בחינת עקב.

בספרו "לחם לפי הטף" מובא בשם אחד מחכמי הספרדים. ה"מעייין גנים מזרחי" דבר חידוש נפלא: דרכו של עולם, שכל מין אוכל אשר יתמיד האדם באכילתו. בסוף יקוץ בו וימאס עליו, חוץ מן הלחם, שאף שאוכלו כל ימי חייו - לעולם לא יקוץ בו.

זאת משום שאמרו בזה"ק (פרשת תרומה דף קעא:) כי לכל עשב יש מלאך ממונה עליו המכה על ראשו ואומר לו: "גדל". מלאך כזה יש לכל הצומח בעולם - חוץ מאשר לחטה. לחטה הקב"ה בעצמו אומר לה "גדל". לכן, כל דבר שגדילתו נעשית על ידי מלאך - אדם קץ בו אחר שאוכלו במידה מרובה. אבל החטה שגדלה על פי ה' - לעולם לא יקוץ בה האדם.

וזה נרמז בפסוק בפרשה: "על כל מוצא פי ה' יחיה האדם". מה שהקב"ה אומר לו "גדל" - יחיה האדם ולא יקוץ בו!

ואפשר - ממשיך ה"מעייין גנים מזרחי" - שזו גם הסיבה שכל המאכלים בעולם דרכם להיות טפלים לפת, ואלו הלחם אין דרכו להיות לפתן למיני מאכל אחרים, משום שכל המאכלים גדלים על פי המלאכים, משרתי ה' יתברך, ולכן גם הם נעשים בבחינת 'משרתיים'. לחם הגדל על פי ה' להיות לו לפתן, ולא להיפך.

[על פי זה אפשר לומר שהתורה נקראת "לחם" כמו שנאמר "לכו לחמו בלחמי", ללמדנו, שכל החכמות אדם כמה שילמד בסופו של דבר זה ימאס לו, הוא יגמור וזהו. שונה הדבר התורה שלעולם לא נמאס ולהיפך ככל שלומד יותר תורה כך זוכה יותר לאהבת תורה].

על פי דבריו יש לתת רמז בפסוק בתהילים: "לחם לבב אנוש יסעד", "אנוש" ארומז לדור אנוש - עובדי עבודה זרה שכפרו בה', ועל ידי אכילת לחם, שהחיטה גדלה על פי ה', לכן אף כופר כאנוש יבוא לידי אמונה.

וכן לפי זה יש לבאר את לשון "המוציא לחם מן הארץ" וכבר עמדו על נוסח זה בגמרא בברכות (לח). מהי התוספת אות ה', אולם לפי דבריו יש לפרש, ה' מוציא כלומר שה' הוא מוציא ולא על ידי מלאך.

לפי דבריו יומתק להבין מה שכתב בספר סידורו של שבת (ח"ב דרוש ט' מאמר א') לבאר הפסוק "ואכלת ושבעת וברכת", שכוונת הפסוק, דמלבד כל המעלות שיש בארץ ישראל שהיא ארץ זבת חלב ודבש וכדו', עוד מעלה יתירה בה

חומש דברים רוב רובו דברי תוכחה ומוסר שנתן משה רבינו לעם ישראל, וכבר הפליגו חכמי הדורות בסגולת הקריאה בחומש זה, כמובא בספר פרי צדיק בשם היהודי הק' מפרישסחא, שבכל יום ויום היה לומד במשנה תורה ואמר, שחומש דברים זה ספר מוסר. ובספר זכרון זאת להרה"ק מלובלין כתב לפרש: "אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל", כל מה שכתוב בספר דברים, מדבר אל כל אחד ואחד מישראל, בכל מקום ובכל זמן, וכל אחד מישראל ימצא בו הנצרך אליו לפום דרגא דיליה. וכ"כ הנצי"ב בספרו העמק דבר בהקדמה לחומש דברים: "המדקדק יפה בדברי המוסר שבזה הספר, שיצא מפי משה רבינו ברוח קדשו ימצא כל איש לפי ערכו דבש וחלב, עד שגם יהושע רבן של ישראל השקיף בזה הספר תמיד, ומזה יתבונן כל אחד לפי כחו וימצא דרך ישר להלך נכחו לפי הליכות עולם לו, ואור זה הספר יהי נר לרגלו".

על פי זה יש לתת רמז מדוע חומש דברים נקרא בשם "משנה תורה", כפי שגם מובא בהקדמתו של הרמב"ן ז"ל לספר זה. ואפשר לפרש, ש"משנה" אותיות משה נ', ויש בזה רמז לדברי חז"ל (ראש השנה כא:; נדרים לח.), חמישים שערי בינה נבראו בעולם, וכולן ניתנו למשה חסר אחד, שנאמר (תהילים ח', ו') "ותחסרהו מעט מאלקים". ע"כ. וכותב על כך האר"י הקדוש (ליקוטי תורה פרשת ואתחנן): קודם שחטאו ישראל היה משה בתכלית השלימות, והיה משיג שער ה'נ' של נ' שערי בינה הגדול מכולם. וכשחטאו ישראל בעגל נאבד ממנו וכו', עכ"ל. לכן בא משה רבינו ומרבה בתוכחות מוסר לעם ישראל בספר דברים כדי לעורר אותם לחזרה בתשובה ולתיקון חטא העגל, כדי שעל ידי כך יזכה חזרה לשער ה'נ' של בינה, וזהו "משנה" - משה נ'.

והנה, מכל ספר דברים הפרשה העיקרית בתוכחות היא פרשתנו פרשת עקב, וכפי שאומרים בדרך צחות: "הסתכל בשלושה דברים ואין אתה בא לידי עבירה", דהיינו הסתכל בפרשה השלישית של חומש דברים, והיא פרשת עקב, ותלמד אותה היטב ואי אתה בא לידי עבירה.

וכפי שמסופר על הרה"ק ה"צמח צדק" מליובאוויטש זיע"א שבילדותו למד פרשת תולדות בחיידר, הסבא הרה"ק בעל התניא זיע"א רצה לבחון את ידיעותיו, ולכן שאל את הילד לפשר הפסוק: "עקב אשר שמע אברהם בקולי".

השיב הצמח צדק בלשון זו: אברהם אבינו קלט את צווי השם אפילו בעקביו בעקב של הרגל, למשמע הדברים אורו פניו של "בעל התניא" ואמר זו גם הכוונה בפסוק "והיה עקב תשמעון" צריך אדם מישראל לשמוע כל כולו אל

"ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך", ר"ל מיד כשתאכל ותשבוע, ממילא "וברכת את ה' אלהיך", כי יתלהב ויחשוק לבך מאד לברכו, בכל נפשך ולבבך, וזה הכל "על הארץ הטובה אשר נתן לך", מפני שהיא ארץ טובה ורבה בה הטובה מאת ה', ולכן תתדבק אליך חיות קדושת ארץ הלזו להתאוות לברך את ה'. עכ"ד.

ולפי דברי ה"מעין גנים מזרחי", דוקא באכילת לחם, שהשגחה על החיטה היא ישירה מבורא עולם, זוכה להכיר ולהרגיש את השגחתו יתברך באופן אישי ופרטי, להכין מתמלא ליבו לקום ולברך לה' יתברך.

בזה יבואר עוד, מובא במסכת ברכות (מ) שעץ הדעת חיטה היא, כיון שאין התינוק יודע לקרות אבא ואמא, עד שיטעום טעם דגן. והיינו שהאדם זוכה לדעת רק על ידי אכילת לחם, כיון שעל ידי אכילת לחם, זוכה להכיר ולהתחבר לבורא עולם ול"אתה חונן לאדם דעת".

עוד יש לבאר על פי זה הגמרא בברכות (מח:) אומרת, כי בנוסף על שלש ברכות של ברכת המזון שהן מן התורה, תיקנו רבותינו שביבנה ברכה רביעית: "הטוב והמטיב ביבנה תקנוה כנגד הרוגי ביתר, דאמר רב מתנא אותו היום שניתנו הרוגי ביתר לקבורה, תיקנו ביבנה הטוב והמטיב – הטוב שלא הסריחו, והמטיב שניתנו לקבורה.

כדי להבין מעט מזעיר את הנס הגדול שעשה הקב"ה עם הרוגי ביתר אומר הירושלמי (תענית דף כד.) שאנשי העיר ביתר הצטרפו למרד הגדול של בר כוכבא שמרד ברומאים חמישים ושתיים שנה לאחר חורבן בית המקדש, ואומר הירושלמי שנענשו על שלא התאבלו על חורבן ירושלים.

ואומר הירושלמי: כרם גדול היה לאדריינוס הרשע – שמונה עשר מיל על שמונה עשר מיל, כמין טבריא לציפורי, והקיפו גדר מהרוגי ביתר מלוא קומה ופישוט ידיים, ולא גזר עליהם שיקברו, עד שעמד מלך אחר (אחרי מות אדריינוס) וגזר עליהם שיקברו. אמר רב חונה: משניתנו הרוגי ביתר לקבורה נקבעה הטוב והמטיב – הטוב שלא נסרחו, והמטיב שניתנו לקבורה. ע"כ.

אלא שעדיין צריך לבאר מה ראו רבותינו שביבנה לתקן ברכה מיוחדת על קבורת הרוגי ביתר דוקא בברכת המזון, ומצינו על כך ביאור ברא"ש (ברכות פ"ז סימן ב'): וקבעוה בברכת המזון שכולה הודאה, ואמרין בירושלמי (סוכה דף כג.) שחרבה ביתר נגדע קרן ישראל, ואין עתידה לחזור עד שיבוא בן דוד ולכן סמכוה אצל בונה ירושלים. ע"כ.

ביאור נוסף מובא בבעל הטורים בפרשתינו, שמפרש: "ואכלת ושבעת", וסמך ליה "פן תשכח", שצריך להזכיר יום המיתה בברכת המזון, ולכן תקנו הטוב והמטיב על הרוגי ביתר שניתנו לקבורה. ע"כ. כלומר, הטעם שתיקנו לברך על הרוגי ביתר דוקא בברכת המזון כי כאשר האדם עוסק בענייני אכילה ושתייה יש סכנה שמא ישכח את ה' ולכן הזכירו לו את יום המיתה בברכה שהזכירו על הרוגי ביתר.

אולם לפי דרכינו יש לתת טעם שלישי בזה, כי באכילת לחם מתעורר האדם על ההשגחה הפרטית של בורא עולם על החיטה, ולכן מן הראוי להודות גם על ההשגחה הפרטית שהיתה להרוגי ביתר, שהקב"ה שמר על גופם שמירה מיוחדת, כאשר שבע שנים ניצבות הגופות של הרוגי ביתר מלוא קומה בפישוט ידיים, בתור גדר מסביב לכרם של אדריינוס הרשע, בחורף מבלי הגנה מהקור והגשמים ובקיץ מבלי הגנה מהשמש הלוהטת, ואין שום סירחון שולט בגופות ההרוגים.

שבת מברכים חודש אלול:

א. בספר דרכי חיים ושלום מתאר מעמד ברכת החודש בשבת מברכים אלול בהיכלו של הרה"ק מוהרח"א ממנוקאטש זי"ע. וז"ל: בשבת מברכין אלול, כשהרים קולו נאדר בקודש לומר "ראש חודש אלול יהיה ביום" – חיל כיוולדה אחז לכל השומעים. וכן אחר כך, באמירת "יחדשהו הקב"ה עלינו ועל כל עמו בית ישראל בכל מקום שהם לטובה ולברכה וגוי, אחר תיבת "ולרפואה שלימה" היה מוסיף ואומר בקול בכי: "ולתשובה שלימה ולגאולה קרובה ונאמר אמין". ולנוכח, באותה שעה היתה עוברת רוח טהרה על המתפללים עד ש"אם אבן הוא נימוח ופשפש במעשיו". עכ"ל.

ב. מובא בספרים הקדושים, שמי שמתחיל להתחזק ולהתעלות קודם חודש אלול, זוכה לסיעתא דשמיא עצומה בחודש אלול בעשיית התשובה ולרחמים מרובים.

ג. הרה"ק מצאנו זי"ע היה מספר כשבירכו את החודש אלול אצל הרבי הקדוש מלובלין זי"ע, הרי הקירות בכו יחד איתו, מגודל ההתעוררות והתלהבות (גליון מעון דוד).

ד. סיפר מרן הרמ"ח מסלונים זצ"ל (מאמר מרדכי ח"ב עמ' רס"ח): הרה"ק מקוברין זי"ע סיפר על עצמו, בימי ילדותו בהיותו כבר שית, והיה שבת מברכים אלול, והוא השתובב כדרך הילדים. ניגשה אליו אחותו וצעקה עליו: משה! הרי כבר בירכו את חודש אלול, והדגים במים זוחלים ורועדים מאימת הדין, ואתה משחק עם הילדים?

ואמר הרה"ק: היא היתה צדקנית, ודבריה נכנסו ללבי, ומאז הכנסתי את עצמי לעבודת השי"ת.

ה. הרה"ק הרדצ"ש מלעלוב זי"ע סיפר על זקינו הרבי ר' משה מלעלוב זי"ע: החל משבת מברכין חודש אלול ראו בביתו פחד ימי הדין והתרגשות ימים נוראים, כל כך עד שכל בני הבית והמשרתים היו מפייסים ומרצים האחד לחברו כמו בערב יוה"כ (קובץ בית דוד).

ו. בספר רזא דעובדא (עמ' נ"א) מביא ששמע מהאדמו"ר מוהרא"ז מקרעטשניף זצ"ל, שסיפר מדודו הקדוש מהר"ם מפרימישלאן זי"ע, שבמוצ"ש מברכין אלול, לא רצה פעם לקבל פתקאות מהאנשים שבאו לשבות אצלו בצילו לש"ק זה, באמרו שכבר הגיעה שבת מברכין אלול ומאיר עדיין לא עשה תשובה.

עוד מובא שם, שהרה"ק רבי אליעזר זאב מקרעטשניף זי"ע א שהחל משבת מברכין אלול לסיים מדי שבת כל ספר התהילים בציבור בש"ק אחה"צ עד ראש השנה.

ז. על האוירה המיוחדת ששררה בחצירו של הדברי חיים מצאנו זי"ע כותב המשב"ק רבי רפאל צימטבוים זצ"ל (דרכי חיים ח"ב עמ' ט'): מובן גודל הפחד שנפל על כל הציבור, וביותר פרשת ראה כשבירכו ר"ח אלול, היה רבינו מתחיל לומר תורה בניגון, בניגון הזה היה אומר כל חודש אלול, שהיה מעורר כל אחד לתשובה, כמעט שכל אחד היה בוכה בשומו על ליבו במה היה מבלה את כל השנה.

ח. בספר אדמו"ר בעלזא מתואר השבת מברכים אצל הרה"ק ר' אהרן מבעלזא זי"ע: שבת מברכין של "חודש אלול", היתה תדיר שבת מיוחדת במינה, והיתה נסוכה כבר באווירה העילאית של ימי הרחמים והרצון המשמשים ובאים, אשר אפפה את ביתו נאוה קודש של רבינו הקדוש זי"ע. על אף שעבודת קדשו של מרן היתה כידוע בהצנע ובהסתר מעיני כל, עם זאת בשעה ששמעו את המילים "ראש חודש אלול" יוצא מפורש מפי קדשו, היה ניכר בעליל החיל ורעדה של יום הדין, ואימה ופחד נפלו על כל הנוכחים.

ט. על מרן החפץ חיים מסופר (תולדות הח"ח עמ' ק"ח): פעם נזדמן לו לאחד הרבנים להתפלל עמו בביהמ"ד בשבת מברכים חודש אלול, וכשהתחיל החזן לומר את המילים: "ראש חודש אלול יהיה ביום ... הזדעזע החפץ חיים זי"ע, וירתע כל גופו, ונתפרץ בבכי גדול, עד שאימה ופחד נפלו כל קהל המתפללים.

י. הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע אמר עה"פ "יש לאל ידי לעשות עמכם רע ואלהי אביכם אמש אמר אלי לאמר השמר לך מדבר עם יעקב מטוב עד רע". אמ"ש נוטריקון שבת מברכים אלול, דמשבת מברכים אלול אין רשות למזיקים לעשות רע לעם ישראל.

קו הטלפון

להתענג בתענוגים

מאגר השיעורים של הרב איתי בן אהרן

חייג: 0772618021

לשמיעת שיעורים על פרשת עקב הקש: 153